

Předmět dotazu: Postup ČSSZ při vymáhání pohledávky, povinnosti opatrovníka po úmrtí opatrovance

Datum doručení žádosti: 12. 8. 2019

Dotazy:

1) Jaké konkrétní postupy uplatňuje a v jakých lhůtách Česká správa sociálního zabezpečení v případě, že vymáhá pohledávku vzniklou vyplacením ať už starobního či invalidního důchodu na bankovní účet zemřelého?

2) Jaké konkrétní úkony a v jakých lhůtách musí činit veřejný opatrovník (je-li jím obec III. typu) vůči České správě sociálního zabezpečení bezprostředně poté, kdy zemře osoba omezená ve svéprávnosti, která je příjemcem starobního nebo invalidního důchodu?

Odpověď oddělení právního

K bodu 1):

V případě přeplatku vzniklého poukázáním důchodu na účet zemřelého za období, za které již důchod nenáležel, ČSSZ postupuje podle § 64 odst. 6 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZDP“), podle něhož má-li právo disponovat s peněžními prostředky na účtu oprávněného, na který je důchod vyplácen, jiná osoba než oprávněný nebo je-li důchod oprávněného vyplácen na účet jeho manžela (manželky), jsou tato jiná osoba nebo manžel (manželka) povinni vrátit plátcí důchodu ty splátky důchodu oprávněného, které nenáležely proto, že oprávněný zemřel přede dnem jejich splatnosti, pokud nedošlo k vrácení těchto splátek plátcí důchodu bankou, u níž je tento účet veden. Není-li této jiné osoby, jsou povinny plátcí důchodu vrátit tyto splátky důchodu postupně manžel (manželka), pokud mu (jí) po zemřelém oprávněném vznikl nárok na vdovecký (vdovský) důchod, a dále děti a rodiče, jestliže žili s oprávněným v době jeho smrti v domácnosti; nelze-li takto vrátit tyto splátky důchodu, považují se tyto splátky důchodu za dluh oprávněného, který se vypořádá v rámci dědictví.

Přeplatek je tedy nejprve vyžádán od banky nebo spořitelního a úvěrního družstva spolu s požadavkem na sdělení, zda právo disponovat s peněžními prostředky na účtu zemřelého oprávněného měla i jiná osoba než oprávněný, a poskytnutí výpisů z předmětného účtu.

Jestliže přeplatek nebyl bankou vrácen nebo nebyl vrácen v plné výši z důvodu nedostatku finančních prostředků na účtu a existuje-li disponent, ČSSZ přeplatek vymáhá po disponentovi správním rozhodnutím. V případě, že k účtu nebyl veden disponent, ČSSZ zjišťuje existenci dalších osob uvedených v § 64 odst. 6 ZDP. Pokud tedy kupř. manželce vznikl po zemřelém nárok na vdovský důchod, uloží se jí povinnost k úhradě přeplatku správním rozhodnutím. Jestliže přeplatek není uhrazen ve lhůtě uvedené v rozhodnutí o povinnosti vrátit přeplatek, je pohledávka vymáhána formou správní exekuce příslušnou okresní správou sociálního zabezpečení.

Nebyla-li zjištěna žádná osoba uvedená v § 64 odst. 6 ZDP, jíž by bylo možno uložit povinnost k úhradě přeplatku správním rozhodnutím, ČSSZ tyto pohledávky přihlašuje do řízení o pozůstalosti po zemřelém. Přeplatek je pak zpravidla vymáhán po dědici či dědicích v souladu s usnesením o dědictví. V případě, že řízení o pozůstalosti je zastaveno ve smyslu § 153 nebo § 154 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, je ve věci provedeno další šetření za účelem zjištění, zda a kdo se o přeplacenou dávku důchodového pojištění bezdůvodně obohatil. V některých případech, v nichž je zřejmé, že po úmrtí oprávněného byly z účtu prováděny neoprávněné výběry či příkazy k úhradě, se ČSSZ obrací též s žádostí o součinnost na Policii ČR, popř. ve věci podává trestní oznámení.

Jestliže příjemcem důchodu oprávněného byla jiná osoba, zpravidla opatrovník, může být důchod oprávněného vyplácen na účet oprávněného za podmínky, že opatrovník má právo disponovat

s peněžními prostředky na účtu oprávněného. V případě vzniku přeplatku v důsledku úmrtí oprávněného pak za přeplatek odpovídá podle § 64 odst. 6 ZDP disponent, tj. opatrovník, vůči němuž je vydáno správní rozhodnutí o povinnosti přeplacenou částku vrátit.

Jiné postupy se aplikují v případech, v nichž byl důchod oprávněného zasílán na účet jiného příjemce, zpravidla opatrovníka. Jestliže výplata důchodu oprávněného plynula i po úmrtí oprávněného, pak za přeplatek odpovídá opatrovník podle ustanovení § 118a odst. 1 nebo 2 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů; i v tomto případě je mu povinnost vrátit přeplacenou částku uložena správním rozhodnutím.

Lhůty pro vyřízení případu stanoveny nejsou, neboť spisy jsou zpracovány v běžném pracovním pořádku a na vymáhání pohledávky se dle okolností konkrétního případu může podílet několik útvarů (dávkové oddělení, oddělení dodatečného vyúčtování výplat, oddělení exekučních srážek, oddělení právní, oddělení soudní či okresní správa sociálního zabezpečení). Podle platné právní úpravy nelze vymáhat přeplatek, pokud rozhodnutí o povinnosti vrátit přeplacené částky nebylo vydáno do 5 let ode dne výplaty dávky.

K bodu 2):

Pokud dojde k úmrtí poživatele důchodu, který je omezen ve svéprávnosti (a omezení spočívá v nezpůsobilosti přijímat důchod či samostatně jednat s ČSSZ), je opatrovník (to platí jak pro veřejného opatrovníka, tak i pro případy, kdy je opatrovníkem ustanovena jiná právnická či fyzická osoba) jakožto příjemce dávky důchodového pojištění povinen dle ust. § 50 zákona č. 582/1991 Sb. povinen písemně ohlásit plátcí dávky do 8 dnů skutečnosti rozhodné pro trvání nároku na dávku, její výši a výplatu nebo poskytování, tedy v daném případě úmrtí opatrovance.